

ЛУГАНСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

ДЕНЬ СОБОРНОСТІ УКРАЇНИ

методичні рекомендації

Старобільськ– 2016

УДК 94(477)
ББК 63.3(4УКР)
Д34

ДЕНЬ СОБОРНОСТІ УКРАЇНИ: методичні рекомендації. – Старобільськ:
Вид-тво ТОВ «ФОКСПРИНТ», 2016. – 20 с.

У методичних рекомендаціях міститься інформація та вказівки щодо відзначення Дня Соборності України, мета проведення заходів, рекомендована література, додатки.

Для наукових співробітників музеїв, викладачів, учителів.

Ухвалено до друку науково–методичною радою Луганського обласного краєзнавчого музею. *Протокол № 12 від 27 грудня 2016 р.*

Відповідальна: Мілованова О.В., директор Луганського обласного краєзнавчого музею.

Автори: Коваленко Т.В., заступник директора з наукової роботи Луганського обласного краєзнавчого музею;
Мартиненко М.С. – завідувач науково-методичного сектору Луганського обласного краєзнавчого музею.

Адреса: Луганський обласний краєзнавчий музей:
92700, м. Старобільськ, вул. Гімназична, 53
тел./факс: /06461/-2-37-76
e-mail: Lokm_stb@ukr.net

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Розділ I. Мета проведення заходів до Дня Соборності України.....	8
Розділ II. Історична довідка.....	9
Розділ III. Рекомендації щодо форм і методів проведення заходів.....	13
Висновки.....	15
Література.....	16
Додатки.....	17

ВСТУП

*Твоєю силою, волею, словом стала на Землі
українській вільна Народня Республіка*
Універсал Української
Центральної Ради (IV)

Історія будь-якого народу містить періоди, дати, які є вирішальними і доленосними в його житті. Такою датою для України стало 22 січня 1919 року – день ухвали Акту Злуки ЗУНР і УНР. Цій даті судилося навечно вкарбуватися в історію України величним національним святом – Днем Соборності. Консолідуючим фактором соборності виступають міжнаціональна злагода, мир, толерантність.

2016 року Україна відзначала 25-річчя державності. 24 серпня 1991 року позачергова сесія Верховної Ради УРСР прийняла Акт проголошення незалежності України, що був схвалений всеукраїнським референдумом 1 грудня 1991 року. Ця подія стала відправною точкою для відліку історії сучасної Української державності.

Утім, історики цілком справедливо відзначають, що 24 серпня 1991 року насправді відбулося **відновлення державної незалежності України**. Вперше у ХХ столітті українська незалежність була проголошена 22 січня 1918 року IV Універсалом Української Центральної Ради, а вже за рік (22 січня 1919 року) на Софійському майдані в Києві відбулася не менш вагома подія – об'єднання Української Народної Республіки (далі – УНР) і Західно-Української Народної Республіки (далі – ЗУНР) в одну державу. Внаслідок фатальних невдач Української революції 1917 – 1921 року державність зберегти не вдалося. І як результат, упродовж ХХ століття українці змушені були кількаразово відновлювати її в боротьбі.

В умовах протидії російській агресії важливо говорити не тільки про 24 серпня 1991 року – подію, яка стала логічним завершенням боротьби українців за незалежність, а й про цілу низку історичних подій ХХ століття, що були визначальними для українського державотворення. Серед них:

– 22 січня 1918 року – проголошення IV Універсалом Української Центральної Ради незалежності Української Народної Республіки;

- 22 січня 1919 року – проголошення Акта злуки УНР і ЗУНР;
- 15 березня 1939 року – проголошення незалежності Карпатської України;
- 30 червня 1941 року – проголошення Акта відновлення української державності;
- 16 липня 1990 року – ухвалення Декларації про державний суверенітет України;
- 1 листопада 1918 року – день “Листопадового зриву”, українського повстання у Львові, за результатами якого проголошено ЗУНР;
- 1 грудня 1991 року – Всеукраїнський референдум на підтвердження Акта проголошення незалежності України.

Усі ці події засвідчують тривалий і непростий шлях України до незалежності, цінності ідеї власної державності.

Однією з найважливіших історичних дат є саме 22 січня (проголошення першої незалежності у 1918 році та проголошення Акта злуки УНР і ЗУНР), коли **в Україні відзначається День Соборності.**

Соборність означає, по-перше, об’єднання в одне державне ціле всіх земель, які заселяє конкретна нація на суцільній території. По-друге, – духовну консолідацію всіх жителів держави, згуртованість громадян, незалежно від їхньої національності. Нарешті, соборність невіддільна від державності, суверенітету й реальної незалежності народу – фундаменту для побудови демократичної держави.

Перше офіційне відзначення свята Соборності на державному рівні відбулося 22 січня 1939 року в Карпатській Україні в м. Хусті. Таким чином закарпатці нагадали про волю українців, висловлену на з’їзді Всенародних зборів у Хусті 21 січня 1919 року про приєднання Закарпаття до Української Народної Республіки зі столицею в Києві. Це була не просто маніфестація, а найбільша за 20 років перебування краю у складі Чехословаччини демонстрація українців, в якій взяли участь понад 30 тис. осіб, що з’їхались до столиці Карпатської України. У 71-у річницю Акта злуки (22 січня 1990 року) в Україні відбулася одна з найбільших у Центральній і Східній Європі масових акцій – “живий ланцюг” як символ єдності східних і західних земель України та знак ушанування подій

Української революції. Більше мільйона людей, узявшись за руки, створили безперервний ланцюг від Києва до Львова. Акція стала одним зі свідчень того, що українці подолали страх перед комуністичним режимом і готові протистояти політиці комуністичної партії. 27 років тому ця подія стала провісником падіння СРСР і відновлення незалежної України.

Відповідно до Указу Президента України № 731 від 30 грудня 2015 року “Про відзначення у 2016 році Дня Соборності України” з метою подальшої консолідації суспільства навколо ідеї єдності держави, виховання у громадян патріотизму та гордості за героїчне минуле і сьогодення Українського народу до дня проголошення в 1919 році Акта злуки УНР і ЗУНР у країні відбудуться урочистості, в тому числі – й тематичні заходи у навчальних закладах.

РОЗДІЛ І.

Мета проведення заходів до Дня Соборності:

- донести до відвідувачів ідеї соборності, єдності та суверенності держави, як головної умови розвитку незалежної України;
- звернути увагу на тяглість українських державотворчих традицій;
- поглибити знання про події Української революції 1917 – 1921 років як важливого досвіду державотворення;
- сприяти розвитку всіх видів інтелекту (академічного, практичного, креативного, емоційного й соціального) як головної умови всебічного розвитку особистості, її самореалізації;
- сприяти формуванню та розвитку громадянської та національної самосвідомості.

РОЗДІЛ II. Історична довідка

Український історичний календар 22 січня містить дві знаменні події: проголошення 1918 року IV Універсалу Української Центральної Ради про незалежність Української Народної Республіки та рівно за рік – Універсалу Директорії Української Народної Республіки – об'єднання УНР і ЗУНР в одну суверенну державу. Ці події є одними з найважливіших в історії Української революції 1917 – 1921 років і загалом історії України ХХ століття.

IV Універсал Української Центральної Ради став логічним завершенням складного розвитку українського визвольного руху доби революції, що розпочався в березні 1917-го, й упродовж одного року пройшов еволюцію від культурницьких вимог, ідей політичної автономії та федерації до усвідомлення необхідності власної незалежної держави. Водночас, на проголошення незалежності лідерами Української Центральної Ради значний вплив справили зовнішні обставини – відбиття збройної агресії більшовицької Росії, а також переговори в Брест-Литовську про мирний договір УНР з країнами Четвертного союзу.

“Раз армії нема, а треба боронити Україну, то єдиний вихід – проголошення незалежності України, що дасть можливість стати твердо на міжнародній арені і приступити до організації нової фізичної сили”, – відзначав під час засідання українського уряду 26 грудня 1918 року “соціаліст-революціонер” Микита Шаповал.

Текст IV Універсалу датований 9 (22) січня 1918 року. Ухвалили його пізніше вночі 11 (24) січня 1918 року на засіданні Малої Ради. Документ містив чотири головні напрями: проголошення самостійності Української Народної Республіки; доручення Раді Народних Міністрів укласти мир з Центральними державами; оголошення оборонної війни з більшовицькою Росією; декларування основ внутрішнього соціально-економічного будівництва й окреслення заходів для припинення війни з Центральними державами.

Проголошенню IV Універсалу передував виступ голови Української Центральної Ради Михайла Грушевського: *“Високі збори!.. Народ наш прагне*

миру. І Українська Центральна Рада доложила всіх зусиль, щоб дати мир негайно. Але петроградське правительство, Совіт народніх комісарів, оголошує нову “священну війну”, а з другого боку, це правительство насилає своє військо, червоногвардійців та більшовиків на Україну і веде з нами братовбивчу війну. Щоб дати нашому правительству змогу довести справу миру до кінця і захистити від усяких замахів нашу країну, Українська Центральна Рада постановила не відкладати до Установчих зборів ті справи і в цій цілі Українська Рада вже з 9 січня відбувала перманентне, безперервне засідання аж до цього часу і постановила важну річ – видати оцей Універсал”.

Голосували за епохальний для України документ поіменно. Із 49 членів Ради, що брали участь у ньому, “за” було – 39, “проти” – 4, “утрималось” – 6 осіб.

Уперше в ХХ столітті Україна проголошувалася незалежною суверенною державою.

Ідея єдності нашої держави була однією з найзаповітніших мрій українців протягом багатьох сторіч. Її обґрунтували у своїх працях визначні мислителі та діячі: члени Кирило-Мефодіївського братства (до нього належав і Тарас Шевченка), “Руської трійці” на чолі з Маркіяном Шашкевичем у Галичині, видатні українські вчені Михайло Драгоманов, Іван Франко, Михайло Грушевський. Саме вони висунули завдання – об’єднати всі етнічні українські землі в єдину державу.

Революційні події на Наддніпрянській Україні, проголошення української державності сприяли піднесенню національного руху в півдавстрійській Галичині. В умовах розпаду Австро-Угорщини тамтешні українці отримали можливість реалізувати своє право на самовизначення. 1 листопада 1918 року проголошено Західно-Українську Народну Республіку. Її лідери ініціювали переговори про об’єднання Наддніпрянської України з Наддністрянською. На зустріч із гетьманом Павлом Скоропадським у Київ вирушила галицька делегація (доскладу якої входили Осип Назарук і Володимир Шухевич). Гетьман обіцяв оперативно відреагувати на прохання галичан: надати ЗУНР зброю, продовольчу і фінансову допомогу, спрямувати в Галичину загін Січових стрільців Євгена Коновальця, який мав допомогти галичанам у боротьбі з поляками. Утім, в цей час владу в

Україні перебрала на себе Директорія і переговори про об'єднання продовжилися вже з її представниками.

Їх наслідком стало підписання 1 грудня 1918 року у Фастові “передвступного” договору між УНР і ЗУНР про злуку обох республік в одну велику державу. А вже 3 січня 1919 року Українська національна рада ЗУНР у Станіславові (нині – Івано-Франківськ) ратифікувала цей договір і прийняла ухвалу про наступне об'єднання двох частин України в одну державу. Для продовження переговорів з урядом УНР сформували делегацію ускладі 65 осіб, яку очолював Лев Бачинський.

22 січня 1919 року на Софійському майдані в Києві в урочистій атмосфері відбулося проголошення Акта злуки УНР та ЗУНР в єдину незалежну державу. У зачитаному на зборах “Універсалі соборності”, зокрема, відзначалося: “Однині воєдино зливаються століттями одірвані одна від одної частини єдиної України – Західноукраїнська Народна Республіка (Галичина, Буковина, Угорська Русь) і Наддніпрянська Велика Україна. Здійснились віковічні мрії, якими жили і за які умирали кращі сини України. Однині є єдина незалежна Українська Народна Республіка”. Наступного дня Акт злуки майже одностайно був ратифікований Трудовим конгресом України.

За законом “Про форму влади на Україні” від 28 січня 1919 року голова Української національної ради ЗУНР Євген Петрушевич мав увійти до складу Директорії УНР. ЗУНР отримала нову назву Західна область Української Народної Республіки (далі – ЗОУНР). Їй гарантувалася територіальна автономія. Гербом ЗОУНР став тризуб замість лева. Державного секретаря закордонних справ ЗОУНР Лонгина Цегельського призначили першим заступником міністра закордонних справ УНР. Остаточо врегулювати всі питання, пов'язані зі створенням єдиної української держави, повинні були спільні Установчі збори. Утім, завершити цей процес завадила окупація українських земель.

Акт злуки 22 січня 1919 року увінчав соборницькі прагнення українців обох частин України – Наддніпрянщини та Наддністрянщини – щонайменше з середини ХІХ століття.

Після проголошення об'єднання УНР і ЗУНР 22 січня 1919 року питання єдності української нації в українській політичній думці вже ніколи не ставилося під сумнів.

Упродовж багатьох десятиліть Акт злуки 22 січня 1919 року залишався символом віри, ідейним імперативом боротьби за незалежну, соборну державу.

РОЗДІЛ III.

Рекомендації щодо форм і методів проведення заходів

Орієнтовний період роботи виставкових експозицій з відповідним оформленням приміщення з використанням національної символіки – з 19 до 22 січня поточного року.

Під час проведення заходів варто звернутись до розгляду, обговорення та висвітлення таких питань:

- видатні державні діячі: Михайло Грушевський, Володимир Винниченко, Симон Петлюра, Євген Петрушевич та інші;
- висвітлення таких подій, як утворення Української Центральної Ради, проголошення УНР і ЗУНР, підписання й історичне значення IV Універсалу Центральної Ради, урочисте проголошення Акта злуки УНР і ЗУНР;
- рекомендовано акцентувати увагу на військово-політичній і культурно-просвітницькій діяльності легіону Українських Січових Стрільців – збройної формації, яка сприяла об'єднанню українських земель в єдину державу; проблемі єдності української держави на різних етапах її розвитку, соборності як умови незалежності та суверенності.

Форми проведення музейних заходів:

- заходи просвітницького характеру з даної проблематики: семінари, круглі столи, лекції-презентації на тему першої незалежності та Соборності України, ділові ігри, вікторини, диспути, брейн-ринги, обговорення;
- відео-урок з подальшим обговоренням “Шлях до незалежності”, “Разом з власної волі з 1919-го” (див. додаток 2);
- екскурсії (в тому числі – віртуальні) по музею.

РАДИМО ОСОБЛИВУ УВАГУ ПРИДІЛИТИ ТАКИМ ПИТАННЯМ:

- УНР – перша українська держава у XX столітті, а 24 серпня 1991 року фактично відбулося відновлення незалежності;
- УНР першою серед нових держав у Східній Європі проголосила незалежність – раніше, ніж три країни Балтії, Польща та Чехія;

– проголошення Акта злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 року – історичне явище об'єднання українських земель в єдину державу. Саме ці події, а не приєднання Західної України до СРСР 1939 року, є підставою для відліку історії новітнього українського державотворення.

ВИСНОВКИ

*Веде нас в бій борців упавши слава.
Для нас закон найвищий – то наказ:
«Соборна Українська держава –
Вільна й міцна, від Сяну по Кавказ»*

Слово “соборність” включає у себе єдність і згуртованість. У слові “соборність” ми чуємо слово “собор”. Ще великий український класик Олесь Гончар закликав: “Бережіть собори душ наших!”.

Поняття “соборність” з’явилося у нашому науковому й політичному лексиконі порівняно недавно. Вона не є явищем лише суто українським. Це загальна, органічна ознака будь-якої нації – неодмінна умова її розвитку й процвітання. Вона означає, по-перше, об’єднання в одне державне ціле всіх земель, які заселяє конкретна нація на суцільній території. По-друге, духовну консолідацію всього населення країни, єдність усіх її громадян, незалежно від їхньої національності. Нарешті, соборність невіддільна від досягнення реальної державності, забезпечення справжнього суверенітету і незалежності народу, побудови процвітаючої демократичної національної держави. День Соборності об’єднує всю Україну, сотні міст, мільйони людей – усі українські землі і береги.

Якщо ми хочемо, якщо ми віримо у сильну Україну, почуття соборності повинне стати часткою нашого життя і нашого серця. Це – основа національного життя України і опора української політичної нації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко О.Д. Історія України – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 662 с.
2. Кормич Л. І. Багацький В.В. Історія України від найдавніших часів і до ХХІ століття – Харків, 2001.
3. Сергійчук В. Українська соборність. Відродження українства в 1917-1920 роках /Сергійчук В. – К.: Укр. Видавнича спілка, 1999. – 412 с.
4. Субтельний Орест. Україна: Історія: учебное пособие /О. Субтельний. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Київ: Либідь, 1993. – 720 с.
5. Яременко І.Ф. День Злуки в нашій пам'яті. – К., 2001.

Корисні Інтернет-посилання

Перелік науково-популярних і наукових інтернет-публікацій, присвячених проголошенню незалежності УНР:

1. Гай-Нижник П. IV Універсал Української Центральної Ради – проголошення незалежності УНР [Електронний ресурс] / Павло Гай-Нижник. // Особистий сайт Режим доступу: http://www.hainyzhnyk.in.ua/doc/video_iv_universa1..php

2. Жежера В. Як приймався IV Універсал, який проголосив незалежність України у 1918 році [Електронний ресурс] / Жежера В. // Україна. Історія великого народу – Режим доступу: <http://www.litopys.com.ua/encyclopedia/ukra-na-p-d-chas-revoljuts-1905-1907-rr/yak-pryymavsya-iv-universal-yakuu-progolosyv-nezalezhnist%60-ukrayiny-u-1918-rotsi/>

3. Зінченко О. Незалежність №1: Коли Грушевський насправді її оголосив, чому Винниченко сумнівався, а Єфремов був проти [Електронний ресурс] / Зінченко О. // Історична правда. – 2015. – 26. 01. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2015/01/26/146960/>

4. Ісаюк О. Забута незалежність. За один рік до Соборності [Електронний ресурс] / О. Ісаюк // Історична правда. – 2012. – 22. 01. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/columns/2012/01/22/69636/>

5. Чоп Г. П'ять спроб України оголосити незалежність: від Центральної Ради до ОУН [Електронний ресурс] / Г. Чоп. // IPress.ua. – Режим диспуту: http://ipress.ua/articles/pyat_sprob_ukrainy_progolosyty_nezalezhnist_vid_tse_ntralnoi_rady_do_oun_26149.html

6. 22.01.1918 – Українська Центральна Рада проголосила незалежність УНР [Електронний ресурс] // Територія терору. – Режим доступу: <http://www.territoryterror.org.ua/uk/resources/calendar/details/?newsid=272>

Перелік науково-популярних і наукових публікацій, присвячених тематиці проголошенню Акта злуки УНР та ЗУНР:

7. Верстюк В. День Соборності України: історія виникнення традиції й свята [Електронний ресурс] / В. Верстюк. // Європейська Україна – Режим доступу: http://eukraina.com/publ/human_development/den_sobornosti_ukrajini_istorija_viniknennja_tradiciji_j_svjata/6-1-0-185

8. Гай-Нижник П. Акт злуки УНР та ЗУНР: втілення і крах ідеалу Соборної України [Електронний ресурс] / Павло Гай-Нижник. // Особистий сайт – Режим доступу: <http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc/172doc.php>

9. Луцький М. Правовий аспект Акта злуки УНР та ЗУНР [Електронний ресурс] / Луцький М. // Науково-інформаційний вісник “Право”. – 2014. – № 9. – Режим доступу: <http://iful.at.ua/NIV-9-2014/6.pdf>

10. Скорич Л. Акт злуки 22 січня: передумови і наслідки [Електронний ресурс] / Скорич Л. // Львівська політехніка. Історичні науки. – 2008. С. 97–101. – Режим доступу: http://vlp.com.ua/files/15_8.pdf

11. Соборна Україна: від ідеї до сьогодення [Електронний ресурс] //Електронна бібліотека НІОУ імені Я.Мудрого – Режим доступу: http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_k2&view=item&id=304:soborna-ukraina-vid-idei-do-sohodennia&Itemid=236

12. Тимченко Р. Акт злуки 22 січня 1919 р. та проблеми його реалізації (січень–листопад 1919 р.) [Електронний ресурс] / Р. Тимченко // Український історичний збірник – 2009. – Вип. 12. – С. 183–193. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/10692/23-Tymchenko.pdf?sequence=1>

**Орієнтовний перелік документальних фільмів, які відображають події
Української революції 1917 – 1921 років**

№	Назва картини	Рік випуску	Режисер	Робоча група
1.	"Акт Злуки: відтворення історичної правди"	2011	Тарас Каляндрук	Львівська державна телерадіокомпанія, Україна
2.	"Апельсинова долька"	2004	Ігор Кобрин	Студія ТЕЛЕКОН, Україна
3.	"Герої України. Крути. Перша Незалежність"	2014	Сніжана Потапчук	Національна телекомпанія, України
4.	"Київ. Епоха переворотів" (з циклу "Історії міста")	2011	Віталій Загоруйко	т/с ГРАВІС, Україна
5.	"Легион. Хроніка Української Галицької Армії 1918–1919"	2015	Тарас Химич	Invert pictures, Україна
6.	"Непрощені. Симон Петлюра"	2007	Віктор Шкурін	т/к 1+1, Україна
7.	"Обличчя купюри. Михайло Грушевський"	2008	Віталій Загоруйко, Сергій Братішко	т/к ТОНІС, Україна
8.	"Свято Злуки. Політика пам'яті"	2011		УТ-1, Україна
9.	"Українська революція. Втрачена держава"	2007	Сергій Братішко	т/к ТОНІС, Україна
10.	"Українська революція. За спогадами Всеволода Петріва"	2012–2013	Іван Канівець	KVIDEO, Україна
11.	"Холодний Яр. Воля України – або смерть!"	2014	Галина Химич	ВГО "Не будь байдужим!" та ТОВ "Диваки продакшн", Україна
12.	"Хроніки української революції"	2008	Сергій Братішко	Національна телекомпанія України, Україна

УНІВЕРСАЛ ДИРЕКТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

«Іменем Української Народної Республіки Директорія оповіщає народ український про велику подію в історії землі нашої української».

3-го січня 1919 року в м. Станіславові Українська Національна Рада Західної Української Народної Республіки, як виразник волі всіх українців Австрійської імперії і як найвищий їхній законодавчий чинник торжественно проголосила злуку Західної Української Народної Республіки з Наддніпрянською Українською Республікою в одноцільну суверенну Народню Республіку.

Вітаючи з великою радістю цей історичний крок західних братів наших, Директорія Української Народної Республіки ухвалила тую злуку прийняти і здійснити на умовах, які зазначені в Постанові Західної Української Народної Республіки від 3-го січня 1919 року.

Однині воєдино зливаються століттями одірвані одна від одної частини єдиної України – Західно-Українська Народна Республіка, Галичина, Буковина, і Угорська Україна, і Наддніпрянська Велика Україна.

Здійснились віковічні мрії, якими жили і за які умирали кращі сини України.

Однині є єдина незалежна Українська Народна Республіка.

Однині народ українській, визволений могутнім поривом своїх власних сил, має змогу об'єднаними зусиллями всіх своїх синів будувати нероздільну самостійну Державу Українську на благо і щастя всьогоїї трудового люду.

22 січня 1919 року

ДЕНЬ СОБОРНОСТІ УКРАЇНИ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Підп. до друку 31.05.2017. формат 64×84 1/16. Папір друкарський.
Гарнітура TimesNewRoman. Ум. друк. арк. 9,8.
Тираж 50 пр. Зам. № 100

Видавництво
ТОВ «ФОКСПРИНТ»
93113, Луганська обл.,
м. Лисичанськ, вул. Генерала Потапенка, 244
тел: (06451) 7 - 20 - 20, (095) 330-44-20